

Микола Федоришин

Пам'ятки культової архітектури XVIII ст. у Пересопниці як складова музейного комплексу

Розглянуто пам'ятки церковної архітектури XVIII ст., а саме дерев'яні храми волинського типу у селі Пересопниця та її околицях (Рівненська область). Церква у Пересопниці вирізняється гармонійними пропорціями і належить до найвиразніших дерев'яних храмів цього регіону Волині. Саме тому вона вписалася в єдиному ансамблі культурно-археологічного центру як реліктовий музей просто неба.

Ключові слова: пам'ятки церковної архітектури, дерев'яні храми, Волинь, с. Пересопниця

Пам'ятки церковної архітектури (церкви, собори, каплиці, дзвіниці, костели, синагоги, огорожі, брами і башти) за видами відносяться до пам'яток архітектури та містобудування. Такі об'єкти, що донесли до нашого часу цінність з історичного, мистецького, наукового чи художнього погляду та зберегли свою автентичність, відносяться до пам'яток культурної спадщини¹.

Модерна українська держава присутня на карті світу віднедавна. Проте наш народ сповідує християнство вже понад тисячу років. Ми молода держава, але стародавня нація з глибоким духовним корінням. Землі теперішньої України кілька тисячоліть були своєрідним мостом між Заходом і Сходом. По ньому йшло Велике переселення народів. До того ж Україна лежала на євразійському торговельному шляху з півночі на південь – «з варяг у греки». Отож-то й територія, і етнос зазнавали впливу численних сусідніх та далеких цивілізацій. Ті віяння, як і автохтонну творчість, віддзеркалено, зокрема, і в дерев'яній церковній архітектурі України, що за багатством та різноманітністю форм не має собі у Європі рівних.

Видатний мистецтвознавець Вадим Щербаківський дуже влучно визначив роль храмової будівлі у духовному житті українців: «Церква – це будова, призначена для вияву найвищих душевних настроїв у формі спільних церковних співів і молитов. Це місце прояву найвищих і найшляхетніших духовних емоцій, звернених до найвищого ідеального добра, конкретизованого й уможутненого в понятті і вираженого у слові «Бог». Український

народ, як у хвилини найбільшої громадської чи індивідуальної радості, так і в моменти індивідуального чи громадського смутку й розпачу звертався до церкви, щоб там, перед лицем найбільшого і найвишого добра, вилити свої найбільші душевні болю, найтяжчі скорботи або прояв найбільшої вдячності й надії, ясно, що в будові, призначеній для виявів такого роду високих почувань і зворушень, усе (як у формі самої будови, так і в деталях та оздобах внутрішніх і зовнішніх) мусить бути зроблено так, щоб підтримувати настрій, відповідний таким зворушенням, і навіть викликати його².

Фахівці досі не одностайні щодо кількості регіональних шкіл в українському дерев'яному церковному зодчестві. Однак мистецький аналіз храмів дає нам змогу стверджувати, що відмінності між усіма цими традиціями менш суттєві, ніж риси спільності. Це пояснюється єдністю українського етносу та його архітектурно-будівельної практики. Інакше кажучи, ми завжди можемо відрізнити нашу дерев'яну церкву від російської, молдавської чи від дерев'яних костелів, що їх споруджували західні сусіди.

Регіоналізм, тобто наявність місцевих відмінностей, є однією з визначальних характеристик нашої національної архітектури. Цьому сприяли як великі масштаби української території, так і тривале перебування окремих її частин у складі різних держав. Отож, крайові особливості істотно позначалися на розвитку архітектури у всі періоди. Цій проблемі приділяли увагу багато дослідників – Степан Таранушенко³, Петро Юрченко⁴, Іван Могитич⁵, Віктор Завада⁶, Леонід Прибега⁷, Григорій Логвин⁸. Зокрема Г. Логвин дослідив не лише етапи розвитку національної архітектури другої половини XVII–XVIII століття, а регіональні школи: наддніпрянську, полтавську, чернігово-сіверську, слобожанську, волинську, подільську, галицьку, буковинську, гуцульську, бойківську, лемківську й закарпатську. В. Вечерський ще виділяє поліську школу. Хоча стосовно волинської та поліської шкіл, їх взаємозв'язку – серед фахівців існують певні розбіжності в поглядах. Деякі вважають їх окремими школами (Г. Логвин, приміром, акцентує волинську школу, хоча цілком ігнорує поліську), а інші (В. Завада)⁹ трактують волинську школу як локальну відміну поліської.

Для дерев'яних храмів волинського типу характерні присадкуватість пропорцій, наявність опасань, перехід від центрального четверика до восьмерика верху без залому, а також шоломовидна форма бань. На цьому типі храмів у XVIII ст. децю позначився вплив барокової стилістики – ускладненням композиції з переважанням триверхих та п'ятиверхих

хрещатих церков, збільшенням висоти зрубів і характерною пластикою, що включає також вишукані форми арок вирізів у інтер'єрах (Троїцька церква 1759 р. в селі Степань Рівненської області).

Саме до подібного типу і належить наша Свято-Миколаївська церква у Пересопниці. Церква розташована на дитинці давньоруського літописного міста. Археолог Володимир Терський знайшов тут сліди давньоруського храму¹⁰. Це означає, що дерев'яну будівлю звели на місці старої невідомо коли. Архітектурні особливості будівлі та аналогії з іншими храмами Волині дають змогу датувати її XVIII ст. Подібні храми (одноверхі, тридільні) збудовані у селах Рівненського району: Михайлівська церква у Старожукові (1731 р.), Успенські церкви у селі Караєвичі (1740 р.) та місті Рівному (1756 р.), церква Святої Параскеви П'ятниці у селі Понебель (1767 р.), Покровська церква у Грушвиці (1766 р.), Миколаївська церква у селі Корнин (1771 р.), Воскресенська церква у селі Голишів (1775 р.). Слід відмітити, що у XIX ст. до бабинця у церквах Старожукова, Голишева, Грушвиці були добудовані дзвіниці.

Метою нашого дослідження є вивчення пам'яток культової архітектури села Пересопниці та її околиць та визначити роль музею як форми збереження культурної спадщини.

У серпні 2011 р. у Пересопниці було урочисто відкрито за участю Президента України музейний комплекс під назвою «Культурно-археологічний центр «Пересопниця». В структурі цього центру є три музеї: археологічний, Пересопницького Євангелія та музей просто неба «Княже місто XII–XIII ст.». Крім того, музейні працівники, згідно з законодавством та Статуту закладу зобов'язані опікуватися пам'ятками культурної спадщини. Саме тому, і ввійшли культові споруди села Пересопниці та околиць до кола наукових досліджень працівників музейного комплексу. Звісно, туристичне обслуговування тут теж грає неабияку роль. Кошти від відвідування туристами поповнюють не лише касу центру, але й церковну.

Вперше історію Пересопницької церкви описав відомий краєзнавець Микола Теодорович наприкінці XIX ст.¹¹ Краєзнавець подав інформацію про наявність у церкві метричної книги від 1804 р., сповідальні відомості від 1806 р. Опис церковного майна складений у 1873 році. Дерев'яна дзвіниця на чотирьох стовпах, має шість дзвонів. Досить детально описав земельну власність, яка належала церкві та приходіві у селі Шостакові, назвав імена священника та псаломщика. Це були Андронік Михайло Теодорович (з 1864 р.) та Афанасій Семен Малевич (з 1868 р.).

Археологічне обстеження церкви та подвір'я львівськими археологами Володимиром та Святославом Терськими у 1992–1993 рр. виявило за апсидою родовий склеп фундаторів монастиря: Олени Горностай, уродженої княжни Чорторійської та її чоловіка Євстафія Горностая, воєводи новгородського¹². За спогадами відомого волинського історика і краєзнавця Т. Ю. Стецького, який у 1870-х рр. відвідав Пересопницю, після останньої реставрації храму із старого цвинтаря навколо церкви знято повздовжній надмогильний камінь із «слов'янським написом»: «Олена Горностаєва веліла сину своєму Олександру поховати тіло своє коло мужа», і покладено його під вівтар церкви. Крім Олени, на свій родовий склеп біля цієї церкви виділила кошти і її сестра Катерина Загоровська¹³. Отже, відомо, що тут покоїться прах відомих меценаток національної культури, останніх оборонців предківської віри з родини князів Чорторійських. За словами старости церкви Павла Мельника, надмогильна кам'яна плита сьогодні закопана у землю за три метри від апсиди.

У 1992 р. рівненський художник-аматор Валерій Войтович, на замовлення відділу культури Рівненської районної державної адміністрації, замалював цілу низку православних храмів у Рівненському районі. Серед них була і пересопницька церква Святого Миколая. У 1995 р. був виданий альбом з графічними малюнками згаданих вище храмів за рахунок коштів Рівненської міської управи. Міський голова Рівного дарував цей альбом багаточисельним делегаціям, які часто відвідували місто. В такий спосіб вдалося хоч частково популяризувати наші волинські святині¹⁴.

Зовнішній вигляд пересопницької церкви та дзвіниці спробувала описати Олена Годованюк у своїй збірці «Монастирі та храми Волинського краю»¹⁵. Маємо визнати, що нині ще немає наукового архітектурного опису нашої пам'ятки.

Свято-Миколаївська церква у Пересопниці належить до пам'яток давньоукраїнської волинської школи, яка не зазнала іноземних впливів. Вона збудована безіменними місцевими теслями і в цьому її унікальність. Зберегла давні традиції церковного дерев'яного будівництва, стала типовою національно-традиційною спорудою. Недарма окремі вітчизняні дослідники називають цей період золотим віком дерев'яного зодчества.

Будівничі традиції волинян, соціально-політична ситуація в краї призвели до того, що народ при звичаївся до простих, але зручних, доцільних, без надмірностей храмових споруд. Разом з тим, мальовничий ландшафт спонукав до щоразу нового, але гармонійного поєднання архітектури з природнім довкіллям.

Церква у Пересопниці – тридільна одноверха споруда, яка складається з прямокутних бабинця та нави і шестикутного вівтарного зрубу. До вівтаря зліва добудовано ризницю. На ризниці розташоване маленьке віконечко та зовнішні двері. У 1888 р. до бабинця був добудований притвор та вирубані бічні (справа) двері у наві. Ці двері виходять на невеликий ганок з дашком на двох стовпчиках (причілок). Фундамент церкви кам'яний. Стіни дерев'яного зрубу оббиті шалівкою. Церква пофарбована у голубий колір. Бани покриті оцинкованою бляхою. Побудована вівтарем на схід.

Вікна у церкві розташовані з обох сторін. Їх є вісім, по двоє у притворі, бабинці, наві та вівтарі. Над навою підноситься восьмигранний підбанник, увінчаний восьмигранною бурякоподібною банею з декоративним ліхтариком. Вінчає круглу маківку залізний кований хрест золотистого кольору. Хрест чотирираменний, нижнє рамено довше за інші. Між раменами, від центру розташовані стріли, по три штуки між кожним. Кінці трьох рамен вінчають хрестики, по три на кожному рамені.

Вівтар і бабинець покриті спадистим дахом, який накритий оцинкованою бляхою. Їхні верхи вінчають невеликі маківки із хрестами. Над входом до храму, над дверима притвору – живописна, виконана у лубочному стилі картина Святого Миколая. Її намалювала аматорка, завідувачка клубу села Іскра Руслана Кушнір. Ще вище, над дахом притвору на фацияті бабинця – «всевидюще око».

Притвор. З обох сторін стоять лави для відпочинку прихожан, на стінах старі ікони. У кутку стоїть відро з водою і кружка. Тут віруючі можуть вгамувати спрагу. Великі, двостулкові з кованою клямкою двері відділяють притвор від бабинця.

Бабинець. Прямо над вхідними дверми розташована велика картина. Це – «Свята вечеря», виконана фотографічним способом у 30-х роках ХХ ст. Зліва попід стіною стоїть дерев'яна лава, на якій під час служіння сидять старші жінки. Над ними на стіні висять картини: Святого Миколая (бурштин), Ісуса Христа на повен зріст (вишивка), Божої Матері з Ісусиком (фото і живопис), Святого Іллі (живопис). Справа – церковна каса. Тут продаються іконки, листівки, натільні хрестики та свічки. Довгий час тут працює касиром Руслана Жарська. На стіні дві картини: Мойсей (живопис) та Ісус Христос (вишивка). По кутках у бабинці стоять хоругви (на місц. діалекті: *хоренгі*). Бабинець з'єднаний з навою ажурною аркою.

Нава. Верх має стелю, розмальовану небесними світилами: позолочені зорі на голубому тлі та посередині сонце з променями. Біля сонця – голуб. Попід стелею по кругу нави напис. Це молитва: «Отче наш...» церковно-слов'янською мовою. Зліва на стіні висять декілька картин. Над вікном у

рамці під склом «Плащаниця» (вишивка). Живописні роботи Архангела Михаїла, Св. Миколая, Св. Петра та Ісуса Христа, який молиться. Картина Арх. Михаїла внизу з'єднана з квадратною дошкою, на якій вирізаний рівнораменний лапчастий хрест. Попід стіною стоять виносні ікони: Пересопницька Святого Миколая та Шостаківська Покровська.

Справа на стіні наві висять картини Св. Володимира (живопис), Божої Матері (вишивка), живописні Серафима Саровського, Іова Почаєвського та Архангела Гавриїла з подібною дошкою з хрестом. Справа біля іконостасу знаходиться крилас, де під час літургії стоять півчі. Від нави його закриває велике розп'яття Ісуса Христа, яке було закуплене у Почаєвському монастирі. Крім того, півчих ще закривають хоругви, з цього боку їх розміщено чотири і з іншого боку теж чотири.

Іконостас – одноярусна стіна з ікон, яка відокремлює вівтар від центральної частини. Має царські врата та двое бічних дяконських дверей. Іконостас стоїть на підвищенні – солєї, за царськими вратами має завісу. Символізує межу між небом і землею, оскільки вівтарна частина вважається пам'яткою Христу, конха – небосхилом, амвон – каменем перед гробницею Ісуса. Вся композиція увінчана п'ятьма мистецькими барельєфними арками, шпилі двох крайніх вінчають хрести, ще дві арки вінчають книги (на арці з лівого боку розгорнута книга з цифрами до десяти, з правого боку дві книги і п'ять палиць). На нижньому ярусі знаходяться зображення Господа та Богоматері, Святого Миколая, на бічних вратах – архангели Михаїл та Гавриїл. Над «царськими вратами» висить ікона Богоматері, яка опускається на храмове свято, а за нею невеличка ікона «Свята вечерея» – символ таїнства Євхаристії. Центральну арку вінчає хрест з розп'яттям. Царські врата виконані у бароковому стилі, тут традиційно розміщено шість ікон: Євангелісти Матвій, Марко, Лука, Іван та сцени Благовіщення. Обабіч центральної арки, на стіні розміщені ікони Спасителя та Богоматері, над ними надпис білою фарбою на червоному тлі «Христос Воскрес». Виготовив іконостас мешканець села Пересопниця Іван Жарський у 30-х роках ХХ ст. Тут розвиток композицій збігається зі стильовим розвитком мистецтва. Так, архітектори ще у ХІХ ст. створювали верхи іконостасів у вигляді тріумфальних арок. Митець із Пересопниці запозичив і використав цей стиль з минулого століття.

Вівтар. Найважливіша частина храму, відділена від приміщення іконостасом. Тут містяться престол для освячення дарів з антимінсом і напрестольним Євангелієм, жертвник, відбуваються доступні церковному кліру, але приховані від поглядів мирян дійства під час літургії. Нині тут служить отець Петро Шліхта.

Дерев'яна дзвіниця у Пересопниці, як супутниця церкви, розташована ліворуч від церковної брами. Разом вони утворюють єдиний архітектурний ансамбль. Дворярусна, увінчана високою бурякоподібною банею, маківку якої завершує хрест. Кістяк споруди збудований у вигляді жорстко поєднаних між собою вертикальних стовпів, горизонтальних балок та навскісних підкосів. На першому поверсі знаходяться старі ікони та церковне начиння, яке не використовується за призначенням.

На другий ярус під стінами піднімаються дерев'яні сходи. На верхній площадці підвішені 4 середні та 5 малих дзвонів. Один дзвін тріснутий. Вікна відкриваються на чотири сторони.

На нашу думку, церкву Святого Миколая та дзвіницю у Пересопниці слід віднести до пам'яток містобудування та архітектури місцевого значення.

Миколаївська церква у Пересопниці відзначається гармонійними пропорціями і належить до найвиразніших дерев'яних храмів цього регіону Волині.

В околицях Пересопниці нині знаходиться цілий ряд унікальних пам'яток церковної архітектури XVIII ст., які можна виділити двома типами: тридільними і хрещатими. Крім того, їх можна поділити на муровані та дерев'яні.

Муровані церкви у селах Милостові, Сухівцях та Ясининичах. У мурованому церковному будівництві Волині XVIII ст. хрещаті центричні храми посідають одне з провідних місць. У цей час створено певний канон, який знайшов своє відображення у формі плану, пірамідальній композиції об'ємів і висотному розкритті внутрішнього простору.

Проте, незважаючи на принципово однакову схему планової та об'ємно-просторової структур, кожна будівля цієї групи має неповторний своєрідний образ що досягається варіюванням форм плану нави (квадрат, прямокутник, восьмикутник) та рамен просторового хреста (квадрат, прямокутник, п'ятикутник, шестикутник), а також архітектурними деталями та елементами оздоблення фасадів.

Серед центричних одноверхих волинських храмів XVIII ст. найдавнішою є Троїцька церква в селі Милостів (4 км від Пересопниці). Вона збудована в 1717 р. місцевим шляхтичем А. Трипольським, якого після смерті поховано у склепі під церквою.

Форма плану значної за розмірами споруди – хрест з однаковими раменами. Розміри її по осях схід-захід і північ-південь 28,4 м. До центрального, квадратного в плані об'єму за сторонами світу прилягають прямокутні в плані рамена, перекриті хрещатими склепіннями. З півночі та півдня апсиди симетрично розміщені вузькі невисокі приміщення ризниці

та паламарні, перекриті циліндричними склепіннями з розпалубками. Чотири попружні арки, які тримають півсферу (Д-8м), над середохрест'ям спираються на масивні пілони.

Цілковита симетрія усіх частин відносно поздовжньої осі, яка притаманна Троїцькій церкві, проявилась і в тому, що на хори влаштовано двоє сходів, симетрично розташованих у товщі південної та північної стін бабинця, замість одних сходів, як це робилося зазвичай.

Архітектуру цієї церкви характеризують чіткість плану, лаконічність об'ємно-просторової структури, простота і суворість велич форм. Зовні кути об'ємів і площини фасадів розчленовані лопатками. Елементами декору служать нескладні мандрики над прямокутними вікнами, розвинений вінцевий карниз і карнизи трикутних фронтонів, якими завершуються торці рамен просторового хреста. Присадкуватий дерев'яний верх на восьмигранному підбаннику над середохрест'ям, який дисгармоніє з загальним архітектурним ладом будівлі, є результатом ремонтів ХІХ – поч. ХХ ст.

Оздоблення інтер'єру гармонійно доповнює іконостас. Дерев'яне позолочене барокове різьблення його деталей, виконане народними майстрами, вирізняється оригінальністю і має велику художню цінність. Царські врата виконані з відхиленням від усталених традицій: на них немає зображень Благовіщення та чотирьох Євангелістів – уся площа заповнена вишуканим рослинним орнаментом.

Покровська церква у селі Сухівцях (8 км від Пересопниці) побудована шляхтичем Нововебським у 1784 р. вівтарем на захід. Одноверха, тридільна. Прямокутна за планом. Вітар підпирають ззаду по обидві сторони два великих контрафорси. Великий притвор з овальними зверху вхідними дверима. Двоскатний дах увінчаний маківками з хрестами на притворі, бабинці та вівтарі. Восьмикутний ліхтар з чотирма вікнами та бурякоподібний восьмигранний купол з чотирираменним хрестом. На нижньому рамені внизу знаходиться місяць ріжками догори.

Церква в ім'я Різдва Пресвятої Богородиці у селі Ясениничі (10 км від Пересопниці) побудована у 1939 році на місці старої, яка згоріла. Хрещата в плані, однокупольна, з оригінальним дзвонеподібним куполом і маківкою.

Пам'ятками дерев'яної народної архітектури нині є церкви у селах Старожукові (5 км від Пересопниці), Голишеві (8 км) та Бронниках (11 км).

Ці святині заслуговують на увагу з огляду на їхній вік (Старожукові, Голишів) та оригінальність (Бронники). Церкви у Старожукові (1731 р.) та Голишеві (1775 р.) також одноверхі, тризрубні, як і церква у Пересопниці.

Різнить їх розміщення дзвінниці, яка прибудована до бабинця. Шоломовидний восьмигранний купол у Старожукові та готичний восьмимерик у Голишеві.

Покровська церква у Бронниках побудована у 1928 р. Вона тридільна, трибана, з квадратними у плані зрубами, що увінчані багатоярусними восьмигранними верхами з пластичними банями. Обабіч вітваря – невеликі зруби паламарні та ризниці. До бабинця прибудована дзвіниця.

Тепер подивимось, у чому ж особливість наших волинських храмів:

1. Храми не мають ні головних, ні другорядних фасадів. Вони – як скульптура – розглядаються з усіх боків. Тому красу нашої церкви важко збагнути в проекції чи малюнку, їх треба бачити в натурі, обійти навколо. Вони вражають гармонією, зачаровують інтимністю і задушевністю.

2. Велика кількість сполучень і варіацій різноманітних частин споруди породжує неповторність дерев'яних зразків у різних населених пунктах.

3. Оригінальність інтер'єрів (іконостаси, царські врата – справжні мистецькі витвори).

4. Іконопис як джерело найдавнішого образотворчого мистецтва приваблює не лише істориків мистецтва, мистецтвознавців, художників, але й численних туристів, які пізнають той самий нерукотворний «богостворений образ» великої тайни, любови, безсмертя, милосердя та чоловіколюбства, який дивиться на них з висоти своїм проникливим поглядом, сповнений зворушливою чистоти і не позбавлений рис індивідуальності. Це лик Спасителя.

Зрештою, це своєрідні музеї просто неба. Храмами дбайливо опікуються музейні працівники, церковні громади. На громадських засадах наукові працівники, доглядачі (жінки) культурно-археологічного центру «Пересопниця» щороку перед Великодніми святами виконують косметичний ремонт у середині приміщення церкви, перуть рушники. Чоловіча частина виконує столярні та електротехнічні роботи. Усвідомлюємо, що мусимо берегти наші національні святині для прийдешніх поколінь.

¹ Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 12 липня 2000 року.

² Вечерський В. Українські дерев'яні храми / В. Вечерський . – К., 2008. – С. 18.

³ Таранушенко С. Монументальна дерев'яна архітектура Лівобережної України / С. Таранушенко. – К., 1976. – С. 132.

⁴ Юрченко П. Дерев'яна церковна архітектура України / П. Юрченко. – К., 1970. – С. 92.

- ⁵ Могитич І. Традиції и влияние в народном зодчестве западных областей Украины / И. Могитич // Архитектурное наследство. – М., 1984. – № 32. – С. 114–118.
- ⁶ Завада В. Особливості становлення стилю бароко в монументальній дерев'яній архітектурі Полісся / В. Завада // Архитектурна спадщина України: Маловивчені проблеми історії архітектури та містобудування. – К., 1994. – С. 243–247.
- ⁷ Прибега Л. Народное зодчество Украины: Охрана и реставрация / Л. Прибега. – К., 1987. – С. 89.
- ⁸ Логвин Г. Сильові особливості архітектури й монументально-декоративного мистецтва українського бароко / Г. Логвин // Архитектурна спадщина України. – Вип. 4. – К., 1997. – С. 51–59.
- ⁹ Завада В. Особливості становлення стилю... – С. 113–123.
- ¹⁰ Федоришин М. В. Історія православного Пречистенського монастиря у Пересопниці / М. В. Федоришин // Сакральна спадщина Дубенщини. – Дубно, 2013. – С. 68–79; Федоришин М. В. Дерев'яна церковна архітектура XVIII ст. на Волині / М. В. Федоришин // Велика Волинь: минуле й сучасне. Матеріали міжнародної наукової краєзнавчої конференції 10 жовтня 1994 р. – Хмельницький–Ізяслав–Шепетівка, 1994. – С. 406–407.
- ¹¹ Историко-статистическое описание церквей и приходов Волинской епархии / сост. Н. И. Теодорович. – Т. 2: уезды Ровенский, Острожский, Дубенский. – Почаев, 1889. – С. 436.
- ¹² Федоришин М. В. Історія православного Пречистенського монастиря... – С. 77.
- ¹³ Там само. – С. 76.
- ¹⁴ Войтович В. Храм. Пам'ятки церковної архітектури міста Рівного та його околиць / В. Войтович. – Рівне, 1995.
- ¹⁵ Годованюк Олена. Монастирі та храми Волинського краю // Олена Годованюк – К., 2004. – С. 42; Двойнінова О. В. Особливості дерев'яної церковної архітектури Волині XVIII століття / О. В. Двойнінова // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Наукові записки РДГУ. – Випуск 16. – Том I. – Рівне, 2010. – С. 34–37.

SUMMARY

Mykola Fedoryshyn

Monuments of religious architecture in the eighteenth century in Peresopnytsya as apart of the museum complex

The monuments of church architecture of 18th century, such as wooden temples of Volyn type in Peresopnytsya village and its vicinity (Rivne region) are examined. The church in Peresopnytsya is distinguished by harmonious proportions and is one of the most expressive wooden churches of the region of Volhyn. That is why it is blended into a single ensemble of cultural and archaeological center as a relic open air museum.

Keywords: the monuments of church architecture, wooden temples, Volyn, Peresopnytsya